

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ І ЗАХИСТУ
ДИПЛОМНИХ РОБІТ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
054 СОЦІОЛОГІЯ**

Запоріжжя, 2022

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького

Факультет інформатики, математики та економіки

Кафедра соціології

Освітньо-професійна програма «Соціологія» першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Кваліфікація: бакалавр

Мова навчання: українська

Розробники: Афанасьєва Л.В., доц., канд. філос.наук, Букресєва І.В., доц., канд.
філос.наук, Глебова Н.І., доц, докт. соц. наук, Глинська Л.Ф., доц., канд. філос.
наук

Рецензент: доктор соціологічних наук, професор С.Л.Катаєв

«Затверджено»

На засіданні кафедри № 2 від 19.09.2022 р.

Завідувачка кафедри

Афанасьєва Л.В.

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2.Методологічні вимоги до дипломної роботи.....	7
3.Порядок виконання дипломної роботи.....	9
4.Вибір теми дипломної роботи та робота з інформаційними джерелами	11
5. Структура дипломної роботи.....	13
6. Технічні вимоги до оформлення дипломної роботи.....	22
7. Допуск до захисту дипломної роботи.....	26
8. Порядок та процедура публічного захисту дипломної роботи	29
9.Оцінювання дипломної роботи.....	30
Список використаних джерел... ..	32
Додаток 1. Зразок оформлення календарного плану.....	33
Додаток 2. Титульний аркуш дипломної роботи (приклад).....	34
Додаток 3. Зміст дипломної роботи	35
Додаток 4. Зразок форми зовнішньої рецензії	36
Додаток 5. Зразок оформлення списку використаних джерел	37

1. Загальні положення

Запропоновані методичні рекомендації докладно характеризують дипломні роботи, що виконуються здобувачами спеціальності 054 «Соціологія» відповідно до Наказу МОН України № 1254 від 01. 10. 2019 року, інших чинних нормативних актів Міністерства освіти і науки України, що регламентують підготовку бакалаврів та діючих навчальних планів. Методичні рекомендації розроблені відповідно до Закону України «Про вищу освіту», «Про освіту», Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького, Положення про дипломні роботи на здобуття освітніх ступенів бакалавра та магістра у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, Положення про запобігання академічному плагіату в освітній діяльності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Дипломна робота є кваліфікаційною роботою здобувача випускного курсу освітнього рівня «бакалавр», процедура написання та захисту якої передбачає здійснення об'єктивного контролю рівня засвоєння знань, сформованості здатностей розв'язувати типові науково-дослідницькі завдання, що пов'язані з майбутньою професійною діяльністю та визначаються з-поміж інших освітніх характеристик як провідні організаційні, управлінські й виконавчі функції.

Здобувач виконує дипломну роботу на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі. Цей процес передбачає:

- 1) удосконалення теоретичних і практичних знань зі спеціальності, їх систематизацію та закріплення;
- 2) розширення спектру застосування отриманих компетентностей у ході розв'язання конкретних соціологічних завдань;
- 3) самостійну роботу з оволодіння методичними та методологічними прийомами дослідження.

Дипломна робота засвідчує рівень засвоєння здобувачем загального обсягу матеріалу з освітньо-професійної програми Соціологія за спеціальністю 054 Соціологія та оволодіння ним теоретичними знаннями, практичними навичками, здобутими у ході навчання, а також уміннями застосовувати їх у практичній діяльності. Захист дипломної роботи відбувається на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії, його основна мета полягає у демонстрації відповідності рівня підготовки здобувача вимогам освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Дипломна робота є самостійним дослідженням здобувача, заключною роботою навчально-дослідницького характеру, що підлягає обов'язковій перевірці на плагіат..

Основною *метою* написання дипломної роботи є удосконалення здатностей розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі соціології, що передбачає застосування певних теорій та методів соціологічної науки, демонстрацію знань та вмінь на рівні, що забезпечують можливість аналізувати соціальні процеси і явища, систематизувати отримані

результати досліджень, формулювати нові висновки і положення.

В процесі написання дипломної роботи здобувачі повинні продемонструвати володіння наступними **компетентностями та результатами навчання:**

Компетентності:

ЗК 2. Знання і застосування інструментів пошуку інформації, таких як бібліографічні системи, архівні описи, електронні посилання.

ЗК 3. Здатність використовувати комп'ютерні та Інтернет-ресурси і методи для переробки історичних або споріднених даних (використання статистичних, картографічних методів, створення баз даних).

ЗК 5. Здатність використовувати відповідну термінологію, обговорювати факти та інтерпретації зрозумілою і чіткою мовою.

ЗК 8. Здатність формувати альтернативні стратегії розвитку підприємства, організації, установи.

ЗК 13. Здатність продемонструвати знання різних методів роботи із сучасними інформаційними технологіями навчання.

ЗК 14. Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 20. Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.

ЗК 24. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 25. Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 26. Здатність вчитися та набувати сучасних знань.

ФК 1. Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів.

ФК 2. Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот та суспільств.

ФК 3. Розуміння соціальної обумовленості особистості та життєвого шляху індивіда, а також ролі індивіда в життєдіяльності соціальних організацій, спільнот і суспільств.

ФК 4. Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі.

ФК 5. Здатність зіставити результати різних соціологічних досліджень.

ФК 6. Здатність розробити програму соціологічного дослідження.

ФК 7. Здатність застосувати соціологічний дослідницький інструментарій.

ФК 8. Здатність знайти соціальні дані¹ у відкритому доступі, здійснити їх змістовне структурування й узагальнення.

ФК 9. Здатність проаналізувати, представити та проінтерпретувати числові й нечислові соціальні дані.

ФК 15. Здатність використання базових комп'ютерних програм обробки емпіричних даних, отриманих в ході проведення соціологічного дослідження;

ФК 17. Здатність вільно орієнтуватися у базових та альтернативних типах вибіркових соціологічних досліджень;

---

¹ Дані державної статистики, опитувань громадської думки, інші дані за рішенням випускової кафедри.

Результати навчання:

РН 3 розробляти систему інформаційних технологій для підвищення ефективності наукової та освітньої діяльності;

РН 4 впливати на процес комунікації в організації на основі застосування сучасних інформаційних технологій;

РН 5 застосовувати інноваційні сучасні інформаційні технології навчання

РН 8 Вміти застосовувати методи обґрунтування стратегічних управлінських рішень.

РН 10 Планувати процеси управління ресурсами проекту (змістом робіт, вартістю, якістю, управлінням трудовими ресурсами, управління ризиками, закупівлями).

РН 11 Вміти підбирати та формувати команду розробки проектів.

РН 14 Давати визначення соціологічних понять і застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для пояснення практичних ситуацій.

РН 16 Розуміти переваги й обмеження принципу «свободи від оцінок» у соціології в порівнянні з ангажованою та публічною соціологією.

РН 17 Описувати та застосовувати базові критерії науковості та об'єкту дослідження. Формулювати дослідницькі запитання та конкретизувати мету дослідження.

РН 19 Розробляти дизайн² та інструментарій для досліджень базового рівня складності³.

РН 20 Формувати репрезентативну вибірку сукупність у дослідженнях базового рівня складності та розраховувати її обсяг.

РН 22 Порівнювати переваги й обмеження різних методів збору соціологічної інформації.

РН 23 Проводити індивідуальні та групові інтерв'ю, спостереження, здійснювати контент-аналіз базового рівня складності⁴.

РН 24 Здійснювати аналіз і синтез, представлення й інтерпретацію числової і нечислової соціологічної інформації.

РН 25 Узагальнювати та зіставляти результати різних досліджень.

РН 26 Обґрунтовувати методологію та висновки власного дослідження.

РН 27 Користуватися ключовими відкритими базами/банками соціальних даних⁵.

---

² Дизайн дослідження – комплекс ключових рішень щодо збирання й опрацювання даних, спрямований на успішну реалізацію мети дослідження (відповідник англійською – research design).

³ Тут і далі: які дослідження вважати базового рівня складності, які – підвищеного, визначає випускова кафедра.

⁴ Які види контент-аналізу вважати базового рівня складності, які – підвищеного, визначає випускова кафедра.

⁵ Дані державної статистики, опитувань громадської думки, інші дані за рішенням випускової кафедри.

РН 28 Пояснювати етичні аспекти досліджень і застосовувати принципи дослідницької етики.

РН 34. Визначати соціальні проблеми, їх можливі структурні та культурні чинники.

РН 38. Проводити редагування, обробки, збереження та графічного представлення даних у пакетах прикладних програм SPSS.

РН 39. Інтерпретувати науково встановлені соціальні факти, за допомогою конкретних соціологічних досліджень, що характеризують соціальне життя українського суспільства.

РН 40. Формувати систему загальних і специфічних законів, що виявляють і закріплюють типові, відносно сталі зв'язки в суспільстві, його соціальних інститутах і системах;

РН 41. Формувати система постулатів, аксіом та інших тверджень про соціальне життя суспільства;

РН 44. Навички застосування логічних процедур, які безпосередньо присутні в науці і в практиці;

РН 45. Володіти прийомами доказової і переконливої аргументації;

Дипломні роботи мають відповідати наступним *вимогам*:

1) їх тематика повинна бути науково актуальною, відповідати сучасному стану розвитку вітчизняної та зарубіжної соціології;

2) об'єкт, предмет, мета роботи та її завдання мають бути чітко визначені;

3) методологічні підходи та методи дослідження, що застосовуються в роботі, повинні бути охарактеризовані, чітко й логічно обґрунтовані з точки зору їх теоретичного і практичного значення;

4) використані в роботі провідні положення, ідеї, викладені у наукових публікаціях, окремих статтях й спеціальних періодичних виданнях та інших джерелах за темою дослідження, мають бути критично проаналізовані;

5) виклад матеріалу у роботі повинен відповідати засадам логічності, послідовності, від основного тексту до формулювання узагальнюючих висновків і рекомендацій.

Усі дипломні роботи обов'язково повинні мати уніфіковану структуру.

Тематика дипломних робіт визначається випусковою кафедрою і затверджуються наказом керівника вищого навчального закладу. Здобувач обирає тему роботи із зазначеного переліку тем, запропонованих кафедрою, або має право запропонувати власну тему за погодженням із науковим керівником роботи.

За достовірність інформації та відомостей, викладених у дипломній роботі, відповідальність несе безпосередньо студент та науковий керівник.

До захисту дипломної роботи на засіданні ДЕК допускається студент, який склав іспити, заліки, у тому числі з усіх практик, захистив курсові роботи, передбачені відповідним навчальним планом. Здобувачі, які отримали за захисті дипломної роботи оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», вважаються такими, що пройшли підсумкову державну атестацію. Особи, що отримали оцінку «незадовільно» або не з'явилися з неповажної причини на

підсумкову державну атестацію, вважаються такими, що не пройшли підсумкову державну атестацію.

За умови успішного захисту дипломної роботи студенту – випускнику на підставі рішення ДЕК наказом ректора присвоюється ступінь «бакалавр» і видається диплом про вищу освіту.

2. Методологічні вимоги до дипломної роботи

Розв'язання зазначених вище завдань визначає необхідність дотримання відповідних *методологічних принципів написання дипломної роботи*:

- наявність теоретичної та практичної значимості (цінності) роботи для сучасної соціології;
- використання теоретико-методологічної бази дослідження, що відбиває напрацювання у галузі сучасного соціологічного знання;
- системність у вирішенні завдань дослідження;
- визначений рівень вияву творчості та оригінальності мислення у ході вирішення завдань дипломної роботи;
- дотримання провідних засад кодексу професійної етики соціолога при підготовці та реалізації емпіричного дослідження.

Обґрунтованість доцільності означених принципів визначається наступним:

1. *Наявність теоретичної і практичної значимості роботи для сучасної соціології.* Дипломна робота на повинна виконуватися з використанням емпіричних матеріалів, зібраних здобувачем під час навчання й виробничої практики з фаху.

Проводячи дослідження, здобувач повинен самостійно здійснювати аналіз первинних та вторинних соціологічних даних, брати участь в організації емпіричних досліджень, польовому зборі й опрацюванні інформації, дослідженні теоретичних проблем, необхідних для вдосконалення практичної діяльності у майбутньому.

Але важливим є не тільки аналіз, а й систематизація, практичне використання результатів, висновків соціологічних досліджень у ході вирішення актуальних проблем функціонування та розвитку сучасного соціуму. Такий підхід до написання дипломної роботи дозволяє студенту демонструвати свою теоретичну підготовку і володіння навичками практичної фахової діяльності, проявляючи себе в якості соціолога, який здатен надати конкретні практичні рекомендації у вирішенні соціальних проблем.

2. *Використання теоретико-методологічної бази дослідження, що відбиває напрацювання у галузі сучасного соціологічного знання.* У ході підготовки дипломної роботи здобувач має змогу поглибити свої знання з теорії та практики соціологічної науки. Саме тому під час виконання дипломної роботи необхідно апелювати до даних, представлених у провідних фахових журналах, альманахах, монографіях.

Вивчаючи досвід передових соціологічних напрацювань за темою дослідження, доцільно подавати їх аналіз у формі стисло аналітичного огляду

стану розробленості теми, а також робити висновки щодо актуальності вивчення проблеми дослідження. Узагальнення, висновки, пропозиції та науково-практичні рекомендації, сформульовані по завершенню написання дипломної роботи, доцільно обґрунтовувати відповідно до наявної теоретико-методологічної бази.

3. *Системність у вирішенні завдань дослідження.* Розв'язуючи завдання, поставлені у дипломній роботі, необхідно застосовувати комплексний системний підхід. Адже соціологічний аналіз досліджуваних питань дозволить аргументовано продемонструвати напрями подальшого вивчення теми роботи. Фактичним доказом використання системного підходу у дослідженні є чітке формулювання мети, засобів, способів та методів розв'язання проблем, обґрунтування критеріїв, що визначають ступінь відповідності очікуваного результату зазначеній меті дипломної роботи.

4. *Визначений рівень вияву творчості та оригінальності мислення у ході вирішення завдань дипломної роботи.* У ході написання дипломної роботи здобувач повинен продемонструвати поряд із наявністю глибоких теоретичних знань вміння мислити творчо, виконувати завдання науково-дослідного характеру, самостійно вирішуючи практичні проблеми з урахуванням сучасних тенденцій розвитку соціологічної науки. Якщо здобувач протягом свого навчання брав участь у науково-дослідній роботі, то результати його діяльності рекомендовано висвітлювати у дипломній роботі.

5. *Дотримання провідних засад кодексу професійної етики соціолога при підготовці та реалізації емпіричного дослідження.* Студент несе особисту відповідальність за достовірність отриманих даних, він зобов'язаний дотримуватися принципу добровільності залучення респондентів та конфіденційності даних, етичних вимог проведення дослідження, визначених у Кодексі професійної етики соціолога, затвердженого Соціологічною асоціацією України.

3. Порядок виконання дипломної роботи

Процес написання дипломної роботи повинен бути поетапно організований, передусім, підпорядковуючись провідним засадам навчально-наукового дослідження. Написання дипломної роботи проводиться за наступними етапами:

1. Узгодження теми роботи з науковим керівником, після чого тема дипломної роботи затверджується на засіданні кафедри не пізніше 01 жовтня.

2. Отримання від наукового керівника індивідуального завдання на дипломну роботу, в якому визначено терміни виконання кожного з етапів у відповідності до календарного плану;

3. Збір матеріалу, його систематизація, добір наукових джерел за темою роботи та їх бібліографічний опис;

4. Розробка попереднього плану дипломної роботи;

5. Складання розгорнутого плану роботи;

6. Проведення авторського емпіричного соціологічного дослідження.

7. Підготовка першого «чорнового» варіанту тексту роботи, подання його на ознайомлення науковому керівникові;

8. Попередній захист дипломної роботи на розширеному засіданні випускової кафедри, за обов'язкової присутності викладачів, які є членами ДЕК;

9. Робота над зауваженнями, усунення недоліків, написання остаточного варіанту тексту, оформлення дипломної роботи;

10. Перевірка науковим керівником тексту дипломної роботи на оригінальність;

11. Подання дипломної роботи на кафедру, зовнішнє рецензування;

12. Опрацювання недоліків, зазначених у відгуку рецензента, підготовка до захисту;

13. Захист дипломної роботи на засіданні ДЕК.

Кожен здобувач випускової кафедри має право самостійно обирати наукового керівника, який повинен надавати науково-методичні консультації студенту, допомагаючи в його самостійній роботі над написанням дипломної роботи. Науковий керівник індивідуально консультує студента та контролює дотримання графіка виконання дипломної роботи.

Перелік тем дипломних робіт розробляється кафедрою соціології згідно з профілем її діяльності, що обов'язково відбиває проблеми функціонування і розвитку сучасного суспільства. Тематика дипломних робіт прив'язується до нагальних потреб і запитів державних установ, регіональних підприємств та підприємницьких структур, що співпрацюють із вищим навчальним закладом. Саме тому, тематика робіт повинна щорічно переглядатися та оновлюватися.

Студент має право самостійно обрати тему дипломної роботи з переліку тем, затверджених кафедрою соціології. Однак, за погодженням із науковим керівником студент може запропонувати авторську тему дослідження, відповідно обґрунтувавши доцільність її розробки, наприклад, у відповідності до його попередньої науково-дослідницької діяльності або можливості отримання необхідної інформації на підприємстві (організації).

Список тем дипломних робіт, обраних студентами й узгоджених з їх науковими керівниками, затверджується на засіданні кафедри соціології, після чого виноситься до загального подання декана факультету на ім'я ректора для затвердження наказом по університету.

Після вибору теми необхідно підготувати, узгодити й завірити підписами студента, наукового керівника та завідувача кафедри індивідуальне завдання на дипломну роботу, у якому визначені основні етапи її підготовки, календарні строки їх початку та завершення. (Додаток 1.)

У разі, якщо студент порушує календарний план виконання дипломної роботи, подібні факти мають фіксуватися науковим керівником, який повинен інформувати про це завідувача кафедри. Здобувач, у разі відставання від графіка, зобов'язаний подати пояснення своєму науковому керівнику або завідувачу кафедри.

У відповідності до визначених у календарному плані строків здобувач має

виконувати й подавати роботу частинами на перегляд, а у встановлений графіком кінцевий термін подати завершену дипломну роботу науковому керівникові.

Відповідальність за успішність організації й контроль процесів підготовки, захисту дипломної роботи покладено на завідувача кафедри.

Безпосереднє керівництво написанням дипломної роботи здійснює науковий керівник, який зобов'язаний:

1) надавати допомогу студенту в остаточному формулюванні теми, складанні плану, програми й інструментарію емпіричного дослідження, доборі необхідного матеріалу;

2) здійснювати керівництво студентським дослідженням при проходженні виробничої практики разом з керівником практики від кафедри;

3) рекомендувати студенту спеціальну, нормативну літературу й інформаційні джерела за обраною темою дипломної роботи;

4) регулярно консультиувати студента, контролювати протягом усього періоду графік виконання дипломної роботи, її якість, а також інформувати завідувача кафедри про хід підготовки роботи до захисту;

5) перевірити текст роботи на оригінальність;

б) підготувати висновок на дипломну роботу після її завершення.

З метою підвищення якості написання дипломних робіт у процесі їх підготовки здобувач має право на отримання консультації з окремих розділів. Основним консультантом з написання дипломної роботи є науковий керівник. Проте, за необхідності в якості консультантів можуть виступати інші викладачі університету, висококваліфіковані фахівці центральних та місцевих державних органів, спеціалісти в галузі соціологічних досліджень.

Консультант дипломної роботи (якщо він призначений) повинен доводити до відома студентів графік консультацій, їх час та місце проведення; формулювати у межах своєї компетенції завдання на дипломну роботу; рекомендувати засоби, методи та шляхи вирішення проблемних ситуацій; інформувати наукового керівника дипломної роботи про виконання студентом поставленого завдання; своєчасно перевіряти розділи роботи і відповідний ілюстративний матеріал, з приводу яких надається консультація.

4. Вибір теми дипломної роботи та робота з інформаційними джерелами

На першому етапі написання дипломної роботи здобувач повинен обрати тему, яка, передусім, має відповідати: об'єкту та предмету соціологічної науки, а в ході її дослідження існувала б можливість використання соціологічних методів збору даних; інтересам самого здобувача та його наукового керівника.

Обрана тема може бути логічним продовженням попередніх наукових пошуків студента, тобто, повністю або частково узгоджуватися з темами курсових робіт, доповідями на наукових студентських конференціях, науковими статтями, напрямками емпіричних соціологічних досліджень, реалізованих студентом у ході проходження виробничої практики тощо. Абсолютно доцільним є поглиблення й розвиток сформованої студентом

первинної бази теоретичного та практичного матеріалу у дипломній роботі.

Однак, в ході вибору теми варто розмірковувати про її актуальність, відповідність запитам сучасного соціуму, потреб його представників та можливості прикладного застосування отриманих результатів у суспільній практиці. Тому здобувачеві слід віддавати перевагу проблематиці, яка пов'язана, передусім, з потребами організації - бази практики, запитами замовників, напрямами науково-дослідної роботи випускової кафедри.

Особливу увагу слід звернути на те, що у дипломній роботі повинен бути присутній компонент наукової новизни, оскільки вона повинна продемонструвати рівень готовності майбутнього фахівця до самостійної професійної діяльності. Новизна роботи, може проявлятися в наступному:

- 1) отриманні та інтерпретації нових емпіричних даних про предмет дослідження, їх порівнянні зі вже відомими результатами;
- 2) формулюванні нового погляду на проблему, нових наукових знань про предмет дослідження;
- 3) виявленні на початковому дослідженні нових соціальних явищ, феноменів, подій, процесів.

У ході написання дипломної роботи студент самостійно здійснює пошук матеріалу за темою свого дослідження, консультуючись із науковим керівником. При доборі наукових джерел доцільно звернутися до каталогів бібліотеки університету, електронних каталогів інших бібліотек міста Мелітополь і Запорізької області, а також електронних каталогів таких бібліотек України як Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого, Наукова бібліотека України ім. В.І. Вернадського, спеціальних бібліографічних довідників тощо.

Особливу увагу слід звернути на законодавчо-нормативні документи, монографії, звіти за результатами проведених соціологічних досліджень, матеріали наукових конференцій, публікації у фахових періодичних виданнях.

Починати складання бібліографічного списку джерел потрібно з монографій, статей у фахових журналах, оскільки саме в них містяться дані про найважливіші теоретичні положення, методологічні підходи і методики досліджень. Виписувати назви робіт, їх вихідні дані краще всього на картки, які дуже зручні у використанні. Потім вихідні дані робіт вносять до комп'ютера.

Використання матеріалів, отриманих з мережі Інтернет та інших електронних засобів інформації, вимагає обов'язкового посилання на них.

Здобувач не повинен використовувати вже готові дипломні роботи з обраної теми, отримані з електронних чи друкованих джерел, адже це вважається плагіатом.

Після систематизації бібліографічних матеріалів за темою дипломної роботи, отриманих у ході попереднього аналізу наукових джерел, здобувач має визначити найважливіші аспекти досліджуваної проблематики та напрями її вивчення. Потім слід перейти до складання та узгодження з науковим керівником попереднього плану роботи, який має бути логічним, точним, лаконічним, відповідати проблемі, що буде вивчатися.

План роботи має бути складним, тобто, робота поділяється на розділи, які, у свою чергу, поділяються на підрозділи. Вибір певного варіанту залежить від дослідницьких завдань та способу їхнього вирішення.

Після складання плану здобувач працює над основною частиною дипломної роботи. Під час даного етапу роботи він має право звертатися до наукового керівника для отримання консультацій щодо вибору, уточнення методів теоретичного та емпіричного дослідження, корегування і редагування тексту роботи.

Попередній захист дипломної роботи має на меті ознайомлення з її змістом викладачів кафедри, передусім тих, які є членами ДЕК. Передзахист проводиться у форматі розширеного засідання кафедри й передбачає:

1) з'ясування ступеня готовності роботи та наявності всього комплексу необхідних документів;

2) коротке змістовне пояснення студентом змісту роботи та основних висновків;

3) зауваження наукового керівника, консультантів до роботи та пропозиції щодо їх усунення.

За результатами проведення попереднього захисту членами ДЕК ухвалюється рішення про допуск студента до захисту дипломної роботи. Якщо на попередньому захисті виявилось, що робота потребує певної корекції, то подальшим етапом має стати її доопрацювання. Цей етап передбачає консультації з науковим керівником, консультантом та рецензентом, викладачами кафедри, які на попередньому захисті висловили зауваження.

Підготовка до захисту передбачає обговорення схеми подання результатів та розробку мультимедійної презентації для унаочнення отриманих узагальнень, висновків і результатів емпіричних досліджень.

Допущена до захисту дипломна робота передається рецензентові. Рецензентами дипломних робіт можуть бути кваліфіковані працівники органів освіти, провідні спеціалісти підприємств, наукових установ, фахова кваліфікація яких відповідає спеціальності випускників.

Рецензент у п'ятиденний термін знайомиться з роботою і дає на неї письмову рецензію.

Рецензент дипломної роботи повинен у встановлені строки отримати від здобувача роботу для рецензування; докладно ознайомитися зі змістом дипломної роботи та ілюстративним матеріалом; за потреби запросити студента на бесіду для отримання пояснень щодо питань, які виникають з приводу його дипломної роботи, до дати, яка зазначена у календарному плані. Наприкінці, рецензент повинен підготувати рецензію, яка повинна відображати: назву теми дипломної роботи; ступінь відповідності теми і змісту роботи; актуальність дослідження; ефективність використаної методики наукового пошуку; рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань; обізнаність у сучасних дослідженнях із даної проблематики; критичність аналізу публікацій, представлених у літературі та інших інформаційних джерелах; ступінь повноти розкриття теми; наявність емпіричного матеріалу, зокрема, зібраного самим

автором роботи; достовірність результатів, перспективність і обґрунтованість висновків; зауваження до роботи; пропозиції щодо оцінки.

Рецензія повинна бути підписана рецензентом та завірена печаткою установи, у якій він працює (співпрацює) у встановленому там порядку (Додаток 4).

Здобувач повинен ознайомитися з рецензією на свою дипломну роботу не пізніше, ніж за 10 днів до початку атестації.

Негативна рецензія не є підставою для недопущення дипломної роботи до захисту, але враховується при її оцінюванні.

5. Структура дипломної роботи

Дипломна робота має обов'язкові складові частини, що розташовуються у наступній послідовності.

Титульна сторінка.

Зміст.

Список умовних позначень (за необхідності).

Вступ.

Основна частина.

Висновки.

Список використаних джерел.

Додатки.

Складовою дипломної роботи є **анотація** англійською/німецькою мовою, якщо дипломна робота виконана українською мовою, обсягом 600-800 друкованих знаків.

Анотація (не нумерується) подається за схемою: прізвище, ім'я, по батькові, назва дипломної роботи, текст анотації, ключові слова. Анотації друкуються на окремих аркушах і підшиваються у роботу одразу за титульним аркушем.

До дипломної роботи також додаються:

1. Рецензія зовнішнього рецензента (не нумерується);
2. Ксерокопії опублікованих статей, тез конференцій за тематикою дипломної роботи з вихідними даними.
3. Електронна копія роботи на електронному носіїві.

Титульний аркуш. У відповідності з існуючими правилами на титульному листі дипломної роботи вказується назва міністерства, навчального закладу, факультету, кафедри, повна назва роботи, номер групи, ПІБ студента-автора; ПІБ наукового керівника та рецензента, їх науковий ступінь, вчене звання; місто і рік закінчення роботи. (Додаток 2.)

Зазначимо, що на титульному аркуші, що є першим аркушем дипломної роботи, номер не ставлять, але враховують його у загальну нумерацію.

Зміст включає назви усіх розділів та підрозділів дипломної роботи. При цьому формулювання усіх розділів роботи повинно бути ідентичним заголовкам у тексті й мати однакову нумерацію. Найменування розділів, підрозділів та пунктів указують разом з їх порядковими номерами. На аркуші

змісту номер сторінки не ставлять, але враховують його у загальну нумерацію. (Додаток 3.)

Список умовних скорочень подається у разі потреби і оформлюється, наприклад, наступним чином: ЗМІ – засоби масової інформації, ЗМК – засоби масової комунікації, ін. – інші, Ін-т – інститут, Міжнар. – міжнародний, МОН України – Міністерство освіти і науки України, НАНУ або НАН України – Національна академія наук України Наук, САУ – Соціологічна Асоціація України.

Вступ повинен містити ряд обов'язкових елементів: актуальність теми; ступінь вивчення проблеми; об'єкт дослідження; предмет дослідження; мета і завдання дослідження; методи дослідження; гіпотези; наукова новизна одержаних результатів; практичне значення отриманих результатів; апробація результатів дослідження; структура роботи.

Обґрунтування **актуальності теми** являє собою відповідь на запитання: «Чому дану проблему потрібно вивчати зараз?» Воно має бути змістовним, лаконічним, небагатослівним, демонструвати найважливіше – сутність проблемної ситуації. Правильність оцінки студентом обраної теми з точки хору її своєчасності й соціальної значимості, характеризує його наукову зрілість і фахову компетентність.

Характеристика *стану наукової розробки проблеми* передбачає визначення того ким, коли, які саме аспекти даної проблеми і наскільки глибоко вже досліджувалися, тобто подається огляд використаних джерел за темою дипломної роботи. У разі, якщо проблема достатньо розроблена у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, потрібно обґрунтувати доцільність й можливі напрями її подальшого вивчення.

Зазначимо, що **об'єктом дослідження дипломної роботи** виступають процеси або явища, що породжують появу проблемної ситуації і які підлягають вивченню. Представлення об'єкту дослідження у тексті дипломної роботи починають фразою: «Об'єктом дослідження є ... (повна назва)», після чого дається стислий опис об'єкту зі вказівкою його основних характеристик.

Відповідно, **предметом дослідження** є теоретичне відтворення об'єктивної реальності, де предмет – це те, що знаходиться у межах об'єкту. Тобто, об'єкт і предмет співвідносяться як ціле і частина, загальне і часткове. Іншими словами, предмет є частиною об'єкту, що підлягає вивченню. Визначення предмету дослідження – це відповідь на питання: «Що, які властивості та які зв'язки об'єкту вивчати?»

Формулювання **мети дипломної роботи** має визначити те, чого конкретно повинен досягти її автор у ході проведення дослідження. Іншими словами, це кінцевий результат написання дипломної роботи, що може полягати у виявленні недоліків і проблем, обчисленні нових показників, розробці або поліпшенні методики, оцінці рівня розвитку, складанні програми удосконалення, визначенні параметрів або властивостей об'єкту.

Процес виконання роботи (вивчення, дослідження, аналіз тощо) метою дипломної роботи бути не може. Між метою і кінцевим результатом дипломної

роботи має бути тісний зв'язок. Поставленої мети обов'язково треба досягти і неодмінно перевірити, чи чітко визначено досягнення мети у висновках. Мета дипломної роботи реалізується через конкретні завдання, які треба вирішити.

Завдання дослідження – це етапи, послідовність виконання роботи, всі ті дії, які необхідно реалізувати для досягнення поставленої мети, кінцевого результату розв'язання проблеми, перевірки гіпотези дослідження. Структура (зміст) роботи звичайно є повним відображенням завдань, які вирішуються.

Завдання сформулюються таким чином: «У процесі дослідження вирішувалися наступні завдання: ...», «Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: ...», «Необхідність досягнення мети дослідження, зумовила постановку й вирішення наступних завдань: .» - далі послідовно перераховуються операції, що виконуються.

Завдання мають бути правильно й чітко сформульовані, розставлені у визначеному порядку, що відбиває основну послідовність дій студента. Зазвичай, у соціологічних дослідженнях формулюється чотири основних групи завдань.

Перша група завдань передбачає розгляд стану розробленості теми в теорії та практиці соціологічної науки, з'ясуванні теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми. Бажано, щоб завдання першої групи розпочиналися словами *розробити* або *обґрунтувати* теоретичні засади (вказується чого), *з'ясувати* соціальну природу певних категорій тощо, *визначити* поняття – називається об'єкт, *обґрунтувати* принципи, підходи, методика тощо.

Друга група завдань пов'язана з необхідністю чіткого визначення предмету й об'єкту дослідження дипломної роботи. Завдання другої групи можуть містити словосполучення *виявити склад* або *моделі*, *визначити структуру*, *визначити* або *уточнити* межі поширення, *окреслити* сукупність тощо. Вирішення цих завдань надасть можливість визначити сутність об'єкту і предмету дослідження.

Третя група завдань уточнює процедури безпосереднього аналізу досліджуваної проблеми. Виконання завдань третьої групи передбачає аналіз зібраного фактичного матеріалу. Ці завдання доцільно розпочинати наступним чином:

1) *з'ясувати* значення, походження, причини, шляхи появи, особливості, природу, роль, місце, специфіку, особливості, фактори тощо;

2) *дослідити* характер, характеристики, фактори, властивості, походження, зв'язки, потенціал, засоби, технології, функції, співвідношення, фактори, структуру;

3) *виявити* ознаки, причини, поширення, зв'язок, шляхи, засоби, специфіку, чинники, типи, фактори, характеристику, співвідношення, структуру;

4) *вивчити* можливості, специфіку, функціонування, потенціал;

5) *проаналізувати* структуру, характер, залежність, особливості, реалізацію;

б) *описати* функціонування, спосіб;

- 7) *визначити* обсяг, типи, моделі, структуру, потенціал, функції, продуктивність, засоби, систему, групи, спільне і відмінне, характеристики;
- 8) *встановити* взаємозв'язки, взаємодію, функції, ступінь продуктивності, мотиви, вплив, типи, ознаки, особливості, зв'язки, роль, критерії;
- 9) *здійснити* аналіз, опис тощо;
- 10) *простежити* функціонування, особливості, залежність, засоби, розвиток, глибину, еволюцію, співвідношення;
- 11) *визначити* динаміку, можливості, процеси, межі, специфіку, місце, роль, належність;
- 12) *показати* зв'язок;
- 13) *окреслити* особливості, групи, засоби, механізми, значення, конструкції;
- 14) *зіставити* форми;
- 15) *розкрити* характер, статус, функції, особливості, зміст, вплив;
- 16) *розглянути* взаємодію, засоби;
- 17) *охарактеризувати* особливості, засоби, типи, специфіку;
- 18) *уточнити* хронологію, межі;
- 19) *з'ясувати* взаємодію тощо.

Четверта група завдань передбачає здійснення узагальнень, підбиття підсумків, формулювання висновків та рекомендацій. Дана група завдань базується на виконанні попередніх трьох, тому носить узагальнюючий характер, наприклад: *визначити* або *окреслити* місце й роль; *виявити* або *встановити* тенденції розвитку, *з'ясувати* закономірності розвитку чи тенденції змін; *розробити* практичні рекомендації.

Гіпотези в конкретно-соціологічному дослідженні є науковим припущенням, яке висувають для можливого пояснення певних соціальних фактів, явищ і процесів, котре треба підтвердити або спростувати. У методологічному плані гіпотеза слугує з'єднувальною ланкою між теоретичною концепцією та емпіричною базою дослідження, її висувають для перевірки тих залежностей, які внесені до теоретичної схеми і на вивчення яких скеровані завдання дослідження. У цьому сенсі гіпотеза є своєрідним *прогнозом* їх очікуваного розв'язання, який може і не виправдатися, що не применшує її цінності. Важливим є те, що висунення гіпотези дає змогу зробити обґрунтований перехід від теоретичних понять до емпіричних даних. Розробкою і формулюванням гіпотез завершується методологічна частина програми конкретно-соціологічного дослідження.

Необхідними елементами роботи є обґрунтування *методології та методів дослідження*. Спочатку сформулюються теоретичні парадигми, які є основою для цього дослідження, потім перелічуються методи, що застосовуються для збору та аналізу емпіричних даних, а також коротко репрезентуються використані першоджерела інформації.

Методи дослідження добираються з урахуванням поставленої мети та завдань дослідження і обов'язково використовуються як загальнонаукові, так і конкретно - соціологічні методи. Серед загальнонаукових слід назвати аналіз та

синтез (під час узагальнення методологічних стратегій аналізу процесів концептуалізації); історичний (для дослідження генези наукового дискурсу щодо соціального контролю); моделювання (для конструювання аналітичної моделі дослідження); метод компаративного аналізу (з метою порівняння власних висновків і результатів інших соціологічних досліджень).

Основними методами для здобуття первинної соціологічної інформації є контент-аналіз та дискурс-аналіз документальних джерел, спостереження, експеримент, різні форми опитувань тощо. Провідними методами аналізу є статистичний – дескриптивна та аналітична статистика, методи візуалізації, інтерпретативні методи тощо.

Методи, які використовуються в соціології, диференціюються на *загальні*, до яких належать: метод системного аналізу, порівняльний, історичний та спостереження, індукції, дедукції, моделювання; та *соціологічні*, що є спеціальними методами й мають власну специфіку. До таких методів відносять: описовий, порівняльно-історичний метод, контекстуально-інтерпретаційний метод, компонентний аналіз, контент-аналітичний тощо. Зазначимо, що соціологічні методи слід конкретизувати, який метод для чого використовується. Наприклад, при використанні методу анкетування можна використовувати офіційні статистичні й словесні документи суспільного значення, в яких зафіксовано дані про статевий і віковий склад досліджуваних, рівень освіти, професійної підготовки, сімейний стан тощо, а також про результати виробничої діяльності різних груп робітників.

Метод опитування охоплює використання таких дослідницьких процедур, як анкетування, поштове опитування, інтерв'ю. Даний метод використовують у випадках, коли досліджувана проблема недостатньо забезпечена документальними джерелами інформації; предмет дослідження або його окремі характеристики неможливо спостерігати в повному обсязі та протягом всього існування цього явища; предметом дослідження є елементи колективної та індивідуальної свідомості, тобто, думки, стереотипи мислення тощо, а не безпосередні вчинки і поведінка. Зазначимо, що цей метод доповнює можливості опису й аналізу досліджуваних явищ і перевіряє дані, отримані за допомогою інших методів.

Наукова новизна для дипломної роботи є здебільшого умовною, і скоріше визначає відмінність одержаних результатів від відомих раніше. Зазвичай використовують фразу: «Наукова новизна даного дослідження полягає у наступному...». До числа ознак, що засвідчують наукову новизну роботи, слід віднести наступні:

- 1) подальший розвиток проблеми дослідження;
- 2) введення до наукового обігу нових категорій і понять;
- 3) використання нових методів, інструментів, апарату дослідження;
- 4) розробка та наукове обґрунтування пропозицій про поновлення об'єктів, процесів й технологій, що використовуються у соціальному управлінні;
- 5) формування нових наукових уявлень про суспільство та його окремі елементи.

Теоретична значимість результатів дослідження може полягати у значенні отриманих результатів для соціологічної науки. Визначається тим, у які проблеми, концепції, підходи, визначення вносяться зміни, спрямовані на розвиток науки, що поповнюють її зміст. Не збігається з такою методологічною характеристикою, як новизна.

Практична значимість результатів дослідження може полягати у можливості вирішення нагальних проблем діяльності державних органів, організацій, підприємств, установ, проведенні подальших наукових розвідок; використанні матеріалів дослідження в процесі підготовки фахівців тощо.

Оцінюючи практичну значимість дипломної роботи, слід знати, що вона визначається характером конкретного наукового дослідження. Якщо робота носить методологічний характер, то її практична значимість може полягати в апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях, у використанні в навчальному процесі, у розробці регіональних програм тощо. Практична значимість роботи методичного характеру полягає у розробці науково обґрунтованих методів, засобів їх вдосконалення і т. ін.

Структура дипломної роботи починається стандартною фразою: «Робота складається зі вступу, ... розділів, висновків; містить ... сторінок тексту, ... рисунків, ... таблиць, ... додатків. Список джерел включає ... найменувань літератури, ... електронних публікацій, ... фондових матеріалів. Загальний обсяг роботи складає ... сторінок, у тому числі основного тексту ... сторінок».

Назви всіх складових «ВСТУПУ» слід виділити жирним шрифтом, наприклад: **Об'єкт дослідження, Предмет дослідження, Мета дослідження, Гіпотези** тощо.

Обсяг вступу не повинен перевищувати 5-7% (3-4 с.) загального обсягу основного тексту рукопису дипломної роботи.

Основна частина дипломної роботи повинна складатися з трьох розділів.

Перший та другий розділи дипломної роботи є теоретичними і складають приблизно 70% загального обсягу дипломної роботи. Інші 30% повинні припадати на емпіричну частину, тобто на останній третій розділ.

Перший розділ може включати розгляд наукових робіт за темою дослідження. Аналізувати публікації можна методом їх групування за науковими напрямками. наприклад, феноменологічні, структурно функціональні, психологічні підходи тощо, або за хронологією. Такий аналіз обов'язково передбачає власну оцінку студентом положень, що вивчаються.

Огляд джерел повинен відтворювати ступінь вивченості даного питання на сучасному етапі розвитку соціологічної науки. У цьому ж розділі доцільно здійснювати теоретичну або теоретико-методологічну інтерпретацію основних понять - спочатку об'єкту, а потім предмету дослідження. Слід з'ясувати, хто ввів досліджувані категорії у науковій обіг, яке значення вони мають для вітчизняної та зарубіжної соціології.

Другий розділ теж може бути присвячений аналізу класифікації основних елементів структури досліджуваного явища, опису відомих на сьогоднішній

день його видів і типів, їхніх основних рис, визначенню умов за яких виникає той чи інший та причинах їх виникнення.

Перший та другий розділи можуть бути розбиті на декілька підрозділів, де самі розділи, так і їх підрозділи обов'язково повинні мати назви, які відображають їх зміст.

Оскільки у теоретичних розділах роботи студент повинен розкрити тему, використовуючи уже створені наукові матеріали, особливу увагу варто приділити посиланням на використані джерела. Вони повинні бути присутніми повсюдно і супроводжувати усі цитати й ідеї, які автор запозичив у працях інших вчених, за винятком тих думок і висновків, що були сформульовані ним самостійно. Посилання ставиться у квадратних дужках відразу після прямої цитати або використаної загальної ідеї.

Основною метою написання *третього розділу* має стати емпіричне підтвердження положень, концепцій, інструментарію дослідження, запропонованих у теоретичній частині дипломної роботи. Він також повинен мати назву, яка б віддзеркалювала сутність проведених емпіричних досліджень.

Третій розділ має складатися з підрозділів, що присвячені аналізу результатів емпіричного дослідження, програми яких мають бути представлені у додатках до роботи. Здійснений аналіз передбачає, у першу чергу, опис всієї сукупності даних у вигляді одновимірних таблиць розподілу у розрізі порівняння із результатами аналогічних досліджень та статистичною інформацією. Окремі тенденції можна виявляти зіставленням показників за різні роки, простеживши напрями їх зміни з часом.

Другим кроком у здійсненні аналізу даних є встановлення та оцінка взаємозв'язків між окремими досліджуваними ознаками для всієї сукупності об'єктів. Цю роботу починають з побудови кореляційних таблиць – таблиць двовимірного розподілу, що дозволяє здійснювати формування підвибірок за такими соціально-демографічними характеристиками як стать, вік, освіта, місце проживання тощо та проводити співставлення отриманих даних.

Аналітичні дані, представлені у вигляді розрахунків, таблиць, графіків, діаграм обов'язково повинні тлумачитись у тексті роботи, бути проаналізовані та підкріплені висновками, які надають змогу з'ясувати сутність процесів, що досліджуються, їх специфіку, причини появи, фактори й динаміку змін тощо. Здійснюючи аналіз отриманих даних, не слід забувати, що проблема дослідження повинна аналізуватися в дипломній роботі з урахуванням як позитивних, так і негативних чинників.

Стосовно порядку і способів інтерпретації, обґрунтування та формулювання *висновків*, загальних, усталених, стандартних порад немає. Якість, правильність, глибина інтерпретації цілком залежить від компетентності дослідника, широти його світогляду, життєвого досвіду. Найважливішим показником професійної зрілості студента є уміння пов'язати зроблені висновки з практичним вирішенням відповідних поточних та перспективних завдань.

До основного тексту роботи рекомендується вносити лише основні

результати емпіричного соціологічного дослідження у формі діаграм, графіків або таблиць. Громіздкі таблиці та результати, які доповнюють або уточнюють чи поглиблюють основні емпіричні дані, рекомендується виносити у додатки, зробивши відповідне посилання у тексті, де вони аналізуються або використовуються. При поданні результатів якісних досліджень в основному тексті роботи рекомендується розміщувати їх аналіз – висновки, класифікації, концептуальні схеми тощо, використовуючи лише окремі елементи масиву даних в ілюстративних цілях, наприклад, окремі цитати з глибинних інтерв'ю чи фокус-груп. Повну базу якісних даних або агреговані результати їх аналізу потрібно розміщувати також у додатках.

Узагальнення, пропозиції та рекомендації з приводу можливих шляхів вирішення досліджуваної проблеми, висловлені студентом у висновках роботи, повинні носити характер оптимізації, підвищення цільової ефективності, практичного втілення.

У **висновках** дипломної роботи викладаються найважливіші практичні, теоретичні та, за наявності, наукові результати здобуті в роботі, а також рекомендації щодо наукового та практичного використання отриманих результатів. У висновках можуть аргументуватися перспективи подальшого вивчення теми дослідження. Загалом кількість висновків має відповідати кількості поставлених завдань.

Висновки повинні бути лаконічними, містити чіткі, однозначні формулювання, які логічно пов'язані з основним змістом дипломної роботи. У загальних висновках не варто повторювати узагальнень, сформульованих у висновках до розділів у основній частині, та наводити новий фактологічний матеріал. Недоречним є й формулювання висновків ширше, ніж того вимагає досліджувана проблема. Окрім того, варто уникати положень, які не підтверджені у роботі конкретними даними. Також, доцільно нумерувати висновки по пунктах – перше... або по-перше, друге... або по-друге.

Зазначимо, що кожний пункт висновків складається з двох частин.

1. Твердження – «затверджуємо, пропонуємо наступне...».

2. Доказу – «тому, що...», «на підставі...», наприклад. «Проаналізовано ступінь розробленості теоретико-методологічних аспектів реклами в науковій літературі, методичних, аналітичних документах та результатах соціологічних досліджень. Виявлено, що осмислення даної проблеми ученими здійснюється досить активно, однак у літературі недостатньо відображено характер і роль застосування нетрадиційних рекламних рішень на вибір покупця. Визначено методом контент-аналізу, що реклама – це не тільки цілеспрямоване поширення інформації про споживчі властивості товарів, а й рекламна діяльність з надання різних супроводжуючих продаж товарів видів послуг для створення популярності і залучення уваги споживачів з метою створення попиту на товари й послуги та збільшення їхньої реалізації. Досліджено, що етимологією поняття «реклама» вважається латинське дієслово «reclamare» – кричати, викрикувати...».

Обсяг висновків до дипломної роботи не має перевищувати 8% основного

тексту роботи, тобто, 3-5 сторінок основного тексту роботи.

Список використаних джерел. Кількість джерел, що мають бути опрацьовані у ході написання дипломної роботи, повинна становити відповідно не менше 50 найменувань.

До списку джерел варто віднести використані публікації усіх видів, а саме: звіти про НДР, монографії, словники, підручники, навчально-методичні посібники, хрестоматії, статті у фахових журналах, збірники тез конференцій, аналітичні звіти провідних соціологічних центрів України тощо. Використані у дипломній роботі джерела повинні бути розташовані в алфавітному порядку.

Додатки до дипломної роботи. Цей розділ призначений для висвітлення додаткових матеріалів, що підтверджують основні положення роботи. У додатки можуть входити: бланки анкет та опитувальників, таблиці вихідних даних і результатів розрахунків, схеми, рисунки, допоміжні ілюстрації тощо. Усі додатки позначаються літерами за українською абеткою.

Ксерокопії опублікованих статей, тез конференції за тематикою дипломної роботи з вихідними даними. У разі вибору студентом теми дипломної роботи, що є логічним продовженням його наукових пошуків, здійснених протягом процесу навчання, які апробовані на науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів, проблемних груп, наукових гуртків, конкурсів студентських науково-дослідних робіт, опубліковану у вигляді тез, наукових статей, необхідно подати ксерокопії сертифікатів, програм конференцій, тез або статей із обов'язковим зазначенням вихідних даних.

Електронна копія роботи на електронному носіїві додається і оформлюється одним файлом, й має бути абсолютно ідентичною паперовому варіанту.

6. Технічні вимоги до оформлення дипломної роботи

Дипломна робота виконується державною мовою.

Обсяг дипломної роботи становить 50-60 сторінок тексту формату А4. До зазначеного обсягу не входять сторінки зі списком використаних джерел та додатків.

Дипломна робота повинна бути виконана й оформлена з дотриманням усіх технічних вимог до наукових робіт. Текст роботи набирається українською мовою на комп'ютері на одному боці аркуша формату А4 (розміром 297 x 210 мм). шрифт – Times New Roman, кегль – 14 пунктів, міжрядковий інтервал – 1,5.

Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями:

лівим – 3 см; правим – 1 см; верхнім – 2 см; нижнім – 2 см, абзацний виступ однаковий і дорівнює п'яти знакам – 1,25 см.

Заборонено використовувати курсив, напівжирний шрифт та підкреслювання у тексті роботи. Щільність тексту повинна бути однаковою по всьому тексту роботи.

Заголовки структурних частин роботи і заголовки розділів друкуються великими літерами посередині рядка без крапки в кінці. Нумерація заголовків

розділів здійснюється арабськими цифрами з крапкою в кінці (РОЗДІЛ 1.), Вступ і Висновки не нумеруються.

Заголовки підрозділів друкуються з абзацного відступу малими літерами (крім першої великої). Нумерація підрозділів здійснюється арабськими цифрами в межах кожного розділу, відокремлених крапкою та з крапкою у кінці (1.2.). Відстань між заголовками та подальшим чи попереднім текстом дорівнює 3 інтервали (2 рядки).

Нумерацію сторінок дипломної роботи проставляють, починаючи зі вступу (третя сторінка) у верхньому правому куті без крапки наприкінці.

На титульному аркуші та на сторінці зі змістом номери сторінок не ставлять.

Нумерацію розділів, підрозділів, додатків, рисунків, таблиць подають арабськими цифрами без знаку № у правому верхньому куті.

Всі аркуші роботи повинні бути зброшуровані у твердому плетінні.

Назви структурних частин «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру до тексту; крапка наприкінці назви структурної частини не ставиться; кожний розділ починається з нового аркуша, нумерація – арабськими цифрами.

У межах розділу підрозділи не починаються з нової сторінки.

Графічні неточності, описки, друкарські помилки, які було виявлено у паперовому варіанті тексту, можна виправляти, проте допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Оформлення таблиць та ілюстрацій. У дипломній роботі з соціології різноманітні ілюстрації – таблиці, графіки, діаграми тощо, посідають значне місце як за своїм обсягом, так і за можливостями різнобічного розкриття результатів дослідження. Разом з цим не слід перевантажувати саму роботу ілюстративним матеріалом, адже частину можна перенести у додатки. Таблиці, представлені у тексті роботи, повинні бути компактними й наочно доступними для розуміння.

Кількість ілюстрацій – малюнків, схем, графіків, таблиць, діаграм тощо, у дипломній роботі визначається змістом останньої та повинна бути достатньою для того, щоб текст мав ясний й конкретний характер. Всі ілюстративні матеріали доцільно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом «Рис. ...» і нумерують послідовно в межах відповідного розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Відповідно номер ілюстрації містить номер розділу і порядковий номер ілюстрації у ньому, позначені цифри розділяються між собою крапкою, наприклад: «Рис. 1.2. Класифікація методів дослідження реклами», тобто друга ілюстрація у першому розділі.

У тексті роботи спочатку подають рисунок, потім під ним симетрично тексту розміщують його номер та назву. Після назви рисунка крапка не ставиться, назва напівжирним не виділяється.

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, оформлюється у вигляді таблиць. Нумерують таблиці послідовно у межах розділу, за винятком таблиць у додатках. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» з першої великої букви із зазначенням її номера.

Всі таблиці повинні мати назви, які розміщують над таблицями і друкують симетрично до тексту. Назва конкретної таблиці виокремлюється жирним шрифтом, її слід починати із великої літери. Інтервалу між назвою таблиці та власне таблицею немає.

Відступ від тексту до напису «Таблиця» та до тексту після таблиці становить один інтервал.

Заголовки граф мають починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними.

У текстовій частині роботи повинні бути вказівки на таблиці. Вони розміщуються після згадування про них в тексті. Наприклад, «...статистичні дані наведені в табл. 1.3». Таблиці розміщують таким чином, щоб їх можна було «читати» без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

У разі якщо таблиця містить велику кількість рядків, її можна розривати і переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці, її назву вміщують тільки над частиною на першій сторінці. Коли рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому випадку - боковик. Слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» у верхньому правому куті та вказують номер таблиці.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. При написанні роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати досліджень, дані з яких наводяться у роботі, а також на наукові дослідження, на матеріалах яких розробляється проблема, що розглядається у дипломній роботі. Загальні положення та правила складання бібліографічних посилань визначені у ДСТУ 8302:2015 (додаток 5).

Посилання надають змогу відшукати джерела і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися доцільно на останнє видання публікації, на більш раннє - лише у тих випадках, коли цитований матеріал, що використовується в роботі, не включено до останнього видання.

Якщо посилання здійснюються на матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, обов'язково необхідно точно вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерел, на які подається посилання.

Посилаючись у тексті роботи на джерела, слід зазначати порядковий номер у переліку списку використаних джерел, виділений квадратними дужками,

наприклад: «...у працях [2-5]» або « ... у праці [8]». Якщо використовуються посилання на певного автора, то у квадратних дужках зазначається номер цього джерела у списку використаної літератури та сторінки. Наприклад, цитата в тексті: «... Значення середнього віку матері при народженні дитини в Україні ще залишається одним із найнижчих серед європейських країн. Так, у 2016 році у Німеччині середній вік матері при народженні дитини становив 30,8 років, у Франції – 30,2 років; Норвегії – 30,5; Швеції – 30,9; Італії – 31,5; Іспанії – 31,7 роки...[17, с. 51]». Тобто, 17 – це номер за списком літератури, а 51 – сторінка.

Відповідне подання у списку використаних джерел: 17. Аксьонова С.Ю. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми . Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. К., 2016. 184 с.

У разі необхідності здійснення посилань на декілька публікацій, їх треба оформлювати у квадратних дужках через крапку з комою, відокремлюючи авторів у посиланні, наприклад, цитата в тексті «...проблема лідерства аналізується в працях К. Левіна, М. Мескона, Б. Паригіна [12; 14; 25]».

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, «...дивись рис. 1.2.», «... (рис. 2.1.)»

На всі таблиці роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад, «в табл. 1.2.», при цьому, при повторному посиланні на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад, «.див. табл. 1.3.» При посиланнях на додатки зазначають їх літери. При цьому слід писати: «... дивись додаток 1», «... у додатку 2 ...», «... (додаток 3)...».

Загальні вимоги до здійснення цитувань:

1) текст цитати, тобто, прямої мови, наводиться в лапках у тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням специфіки авторського написання;

2) цитування повинно бути повним, без скорочень і перекручень авторського тексту;

3) пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками, які ставляться в будь-якому місці цитати – на початку, всередині, наприкінці, й якщо перед авторським текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

4) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

5) при непрямому цитуванні – переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами, слід бути коректним і точним у викладенні ідей автора;

б) чисельність прямих цитувань в тексті має бути обмежена, адже надмірна їх кількість створює враження комплітивності праці, а їх нестаток може знижувати наукову цінність викладеного матеріалу.

Скорочення слів здійснюється відповідно до чинного стандарту бібліографічного опису скорочення слів і словосполучень українською мовою ДСТУ 3582:2013.

Найуживаніші способи скорочення: залишається лише перша літера слова

(м. – місто, с. – сторінка, т. – том); залишається частина слова, закінчення і суфікс відкидаються (рисунок – рис., дивись – див., область – обл.); при позначенні цифрами років і століть (р. – рік, рр. – роки, ст. – століття).

Після переліку використовують умовні позначення: «та інше» і «тощо». У середині речення слова «та інші», і «таке інше» не скорочуються, не рекомендується скорочувати слова «так званий», «наприклад», «формула», «рівняння». Якщо до тексту вводяться власні скорочення, необхідно дотримуватися правила, за яким перше згадування такої аббревіатури зазначається у круглих дужках після повної назви, далі по тексту без розшифрування, наприклад, соціально-психологічний клімат – СПК. При використанні певного символу необхідно, щоб одна й та сама величина за текстом позначалася однаково.

При поданні *цифрової інформації* необхідно дотримуватися наступних загальноприйнятих правил:

1) числові значення величин з одиницями вимірювання записуються арабськими цифрами, а без одиниць вимірювання від 1 до 9 – словами;

2) коли наводиться діапазон значень, виражених в однакових одиницях вимірювання, то одиниця вимірювання вказується після останнього числового значення, наприклад, від 5 до 15 років. У великих числах нулі треба замінювати скороченнями (тис., млн., млрд).

3) прості та складні порядкові числівники пишуться словами, наприклад, другий, двадцять п'ятий, триста шостий;

4) числівники, що входять до складних слів, пишуться цифрами, наприклад, 10-відсоткова вибірка;

5) без відмінкових закінчень записуються порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, якщо вони стоять після іменника, якого стосуються, наприклад, у розділі 2, на рис. 3.1;

6) без відмінкових закінчень запису записуються порядкові числівники римськими цифрами для позначення століть, кварталів року, томів видань, наприклад, XXI століття, II квартал.

Відомості про використані джерела літератури, які включені до списку, необхідно подавати у відповідності до вимог діючого державного стандарту. Складання списку використаних джерел повинно здійснюватися в алфавітному порядку. У разі використання в роботі декількох праць одного автора у списку вони подаються за принципом хронології за роком видання.

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках і розміщують їх у порядку появи в тексті роботи.

Кожний окремий додаток повинен починатися з нової сторінки. При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші після всієї роботи по центру сторінки друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ», далі на наступному аркуші починається розміщення додатків. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово Додаток і

велика літера, що позначає додаток.

Ілюстрації і таблиці, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. 1.2. – другий рисунок першого розділу.

7. Допуск до захисту дипломної роботи

За 15 днів до попереднього захисту здобувач повинен подати на кафедру електронний варіант дипломної роботи для перевірки на плагіат. Експертиза результатів академічної діяльності здобувача вищої освіти на предмет плагіату та відповідності вимогам чинного законодавства України про захист авторських і суміжних прав здійснюється відповідальними на кафедрах, яких призначає завідувач. Відповідальні особи за допомогою комп'ютерних програм перевіряють подані дипломні роботи на наявність плагіату та подають завідувачу кафедри звіт, для подальшого прийняття рішення щодо допуску матеріалів до попереднього захисту.

Попередній захист дипломної роботи – це процедура перевірки відповідності дипломної роботи встановленим вимогам та готовності студента до захисту роботи в екзаменаційній (атестаційній) комісії. Попередній захист дипломної роботи на засіданні кафедри проводиться не пізніше ніж за місяць до початку атестації.

Для проведення попереднього захисту здобувач вищої освіти повинен подати на кафедру дипломну роботу в друкованому вигляді, не переплетену в жорстку палітурку, наукову статтю та/або тези доповіді на науковій конференції і бути готовим коротко доповісти основний зміст роботи.

Після обговорення дипломної роботи, отримання консультацій, зауважень і порад ЗВО повинен провести необхідне доопрацювання.

Перевірка дипломних робіт здобувачів вищої освіти на наявність заповнень повинно проводитися за допомогою комп'ютерної програми не менше, ніж за 15 днів до дня захисту.

Експертиза результатів академічної діяльності ЗВО на предмет вмісту плагіату та відповідності вимогам чинного законодавства України про захист авторських і суміжних прав здійснюється відповідальними на кафедрах, яких призначає завідувач. Відповідальні особи за допомогою комп'ютерних програм перевіряють подані дипломні роботи на наявність плагіату та подають завідувачу кафедри звіт для подальшого прийняття рішення щодо допуску матеріалів до попереднього захисту.

Результати перевірки повинні обов'язково бути відображені у висновках наукового керівника дипломної роботи зі зазначенням відсотку оригінальності тексту й дати здійснення перевірки. У разі виявлення академічного плагіату у дипломних роботах до захисту, робота направляється на доопрацювання.

Рекомендовані *показники оригінальності наукових робіт* наступні:

- 1) понад 80% - високий рівень, текст вважається оригінальним;
- 2) від 60 до 80% - достатній рівень, оригінальність задовільна, слід пересвідчитись у наявності посилань на першоджерела для цитованих фрагментів;

3) від 50 до 60% - низький рівень, матеріал може бути прийнятий до розгляду після доопрацювання та перевірки наявності посилань для цитованих фрагментів;

4) менше 50% - неприйнятний рівень, матеріал до розгляду не приймається.

У випадку незгоди з рішенням наукового керівника, який перевіряв дипломну роботу на оригінальність, автор має право у триденний термін з моменту виявлення плагіату подати письмову апеляційну заяву на ім'я декана факультету. Для розгляду апеляційних заяв студентів за розпорядженням декана створюється апеляційна комісія з повноваженнями на один навчальний рік з числа викладачів факультету у наступному складі: голова комісії, члени комісії, секретар.

За результатами перевірки на плагіат та попереднього захисту кафедра ухвалює рішення про допуск (не допуск) дипломної роботи до захисту перед екзаменаційною (атестаційною) комісією, про що ЗВО інформується персонально. До захисту в екзаменаційній (атестаційній) комісії допускаються дипломні роботи, теми яких затверджені наказом ректора університету, а структура, зміст та якість викладу матеріалу й оформлення відповідають вимогам «Методичних рекомендаціях із написання дипломних робіт» і Положення № 335 «Про дипломні роботи на здобуття освітніх ступенів бакалавра та магістра у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького» (затверджено 04.10.2019 року № 32/01-05), що засвідчується підписами керівника та консультантів роботи на титульному листі.

До захисту в екзаменаційній (атестаційній) комісії не допускається робота, у якій виявлені принципові недоліки в прийнятих рішеннях, обґрунтуваннях, розрахунках та висновках, суттєві відхилення від вимог державних стандартів, а також ті, які не подано у встановлений термін. Якщо дипломна робота не рекомендована кафедрою до захисту, питання про те, чи може ЗВО захищати дипломну роботу в наступний термін із тією ж темою, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, вирішується кафедрою, про що робиться відповідний запис у протоколі. У разі, коли дипломна робота не підготовлена у встановлений термін або за рішенням кафедри не може бути представлена до захисту, як така, що не задовольняє поставлених до неї вимог, ЗВО не позбавляється права складати кваліфікаційний екзамен. Рішення кафедр, прийняті після початку роботи відповідної екзаменаційної (атестаційної) комісії, правових наслідків не мають.

Після попереднього захисту на засіданні кафедри дипломні роботи в разі їх повної відповідності встановленим вимогам або після усунення виявлених недоліків зшиваються у тверду обкладинку та мають бути підписані й подані здобувачем вищої освіти науковому керівнику. Науковий керівник перевіряє виконану роботу (разом із висновком у поданні голові екзаменаційної (атестаційної) комісії щодо захисту дипломної роботи (далі - Подання) передає завідувачеві кафедри.

У Поданні зазначаються дані щодо успішності здобувача вищої освіти за період навчання в університеті; висновок керівника дипломної роботи та висновок кафедри про дипломну роботу.

У висновку кафедри зазначається «Дипломна робота відповідає (не відповідає) вимогам. Робота пройшла перевірку на плагіат і має (високий, достатній, низький) рівень унікальності.

Студент(ка) допускається (не допускається) до захисту даної роботи в екзаменаційній (атестаційній) комісії. Протокол № _ від 20_ року».

Відповідальність за своєчасне оформлення Подання несе декан факультету.

Дипломна робота, рецензія, і Подання передаються до деканату факультету. Секретар деканату факультету реєструє дипломну роботу у «Журналі реєстрації дипломних робіт», а також зазначає у Поданні дані щодо успішності здобувача вищої освіти за період навчання в університеті.

Перед захистом дипломних робіт до екзаменаційної (атестаційної) комісії подаються: виконана дипломна робота; подання голові екзаменаційної (атестаційної) комісії про захист дипломної роботи; письмова рецензія на дипломну роботу; інші матеріали, що характеризують наукову й практичну цінність виконаної дипломної роботи: листи-замовлення підприємств на виконання дипломної роботи, друковані статті за темою роботи, документи, що вказують на практичне застосування роботи, макети, зразки матеріалів, виробів тощо.

8. Порядок та процедура публічного захисту дипломної роботи

Захист дипломної роботи є складовою атестації здобувача вищої освіти. Порядок проведення атестації здобувача вищої освіти визначається «Положенням про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної (атестаційної) комісії в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького».

Захист дипломних робіт проводиться на відкритих засіданнях Державної екзаменаційної комісії. До ДЕК випускник представляє ілюстративні матеріали (графіки, таблиці, плакати); диск з повним текстом роботи.

Захист дипломних робіт проходить в наступному порядку:

- 1) представлення ЗВО та його роботи головою екзаменаційної комісії;
- 2) доповідь випускника тривалістю 10-15 хвилин;
- 3) відповіді на запитання членів ДЕК й присутніх на захисті;
- 4) відповіді випускника на зауваження рецензента і наукового керівника.

Доповідь здобувача структурно складається з трьох частин:

1) 2-3 хвилини короткий зміст вступу до роботи – обґрунтування актуальності теми, мета й завдання, об'єкт і предмет дослідження, основні методи дослідження, практичну цінність отриманих результатів, перспективні напрями вивчення і розвитку обраної проблеми тощо;

2) інформація про виконану роботу – 5-7 хвилин, послідовно за розділами основної частини – що автором самостійно здійснено, проаналізовано,

розраховано тощо;

3) повний виклад результатів дослідження, що складають предмет захисту – 3-5 хвилини, висновки, тобто зміст висновку роботи.

На графіки, таблиці, представлені до ДЕК, студент посилається в ході доповіді. Наочні посібники – мультимедійна презентація або друковані матеріали покликані ілюструвати, перш за все, основний зміст виступу, звільняючи доповідача від необхідності характеризувати статистичний матеріал словами. Кількість наочних посібників залежить як від теми роботи, так і від складності виготовлення.

Секретар ДЕК протоколює процедуру захисту, у ході якої студент стисло доповідає про зміст дипломного дослідження, повідомляє отримані результати, посилаючись на ілюстративні матеріали.

Під час захисту дипломної роботи члени ДЕК, присутні на захисті викладачі, спеціалісти можуть ставити студентові запитання щодо розглянутої проблеми. Відповіді студента мають бути конкретними, аргументованими і короткими. І запитання, і відповіді заносяться секретарем до протоколу засідання.

По завершенні доповіді студента голова ДЕК зачитує рецензію на дипломну роботу, і студент має можливість відповісти на всі зауваження рецензента, після чого оголошується відгук наукового керівника щодо успішності виконання дипломної роботи.

За результатами захисту дипломної роботи на закритому засіданні ДЕК приймається рішення щодо її оцінки, враховуючи відгук керівника і рецензента, змістовність доповіді; актуальність і теоретичний рівень роботи; наукова новизна та практична значущість висловлених рекомендацій; повноту відповідей студента на запитання, його вміння публічно аргументувати свою позицію.

Позитивна оцінка дипломної роботи студента є підставою для присвоєння йому відповідної кваліфікації і видачі диплома державного зразка.

Завершується засідання ДЕК оформленням протоколу, в якому фіксуються оцінки за захист, запитання членів ДЕК і присутніх на захисті, особисті думки членів ДЕК, зазначається одержаний освітній рівень, а також назва державного документа про освіту (диплом), який видається випускникові вищого навчального закладу. Протокол підписується головою і членами ДЕК, що брали участь у засіданні.

По завершенні роботи ДЕК складається звіт, в якому відображаються: основні кількісні показники щодо рівня та якості успішності захистів, рівня застосування сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій в аналітичних дослідженнях.

Здобувач вищої освіти, який отримав на захисті дипломної роботи незадовільну оцінку, має бути відрахований з університету, і в цьому випадку йому видається академічна довідка встановленого зразка. За ним залишається право бути повторно допущеним до захисту роботи протягом наступних трьох років. Повторно атестаційна робота виконується за наявності заяви студента

про допуск до захисту, дозволу ректора і рішення випускової кафедри про затвердження теми, призначення наукового керівника.

На вимогу кафедри тему випускної роботи може бути змінено або в межах тієї ж теми матеріали роботи студент може суттєво оновити і доповнити.

Якщо захист роботи не відбувся з поважних причин, про що студент у ДЕК має подати відповідні документи, ректор університету може продовжити термін його навчання до наступного терміну роботи ДЕК із захисту робіт, але не більше, ніж на один рік.

9. Оцінювання дипломної роботи

Дипломна робота дозволяє виявити творчий та науковий потенціал студента, а також може бути сходинкою для подальшої наукової роботи. У процесі її підготовки розвиваються навички самостійного вивчення й узагальнення наукової літератури з будь-якого вузького питання; виявляються нові й невирішені наукові проблеми.

Члени Державної екзаменаційної комісії повинні оцінювати дипломні роботи студентів-випускників за 100-бальною кредитно-трансфертною системою. Оцінювання роботи студентів здійснюється по кожному з критеріїв, підраховується сумарний бал, що і визначає їх оцінку, отриману за написання дипломної роботи.

Інтервальна шкала оцінок встановлює взаємозв'язки між рейтинговими показниками і шкалами оцінок. Розподіл балів оцінювання дипломних робіт наведено нижче:

№	Критерії оцінювання	Бали
1	Відповідність змісту роботи обраній темі, її актуальність, логічність структури роботи та чітка програма роботи	1-20
2	Ґрунтовність, повнота і науково-критичний аналіз літератури з проблеми дослідження	1-10
3	Успішність виконання завдань дипломної роботи	1-20
4	Рівень аналізу зібраного фактичного матеріалу	1-10
5	Новизна, теоретичне і практичне значення	1-10
6	Літературне, технічне, естетичне оформлення роботи	1-10
7	Публічний захист роботи (аргументованість, вільне володіння матеріалом, переконливість, культура мовлення)	1-20
	Разом	100

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Збірник нормативних документів щодо організації навчального процесу в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького/ Укл. І.П. Аносов, М.В. Елькін, В.А. Ляпунова. Мелітополь:ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 171 с.
2. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. Режим доступу: [Шр://lib.ri.i.ua/Ше8М8їи-8302-2015.pгіE](http://lib.ri.i.ua/Ше8М8їи-8302-2015.pгіE)
3. Кваліфікаційна робота з соціології: методичні рекомендації до виконання бакалаврських, дипломних та магістерських кваліфікаційних робіт: методичні рекомендації / Укл. І.А. Мейжис, Л.А. Ляпіна, Л.В. Калашнікова, В.А. Шанц. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 52 с.
4. Методичні рекомендації для виконання та захисту дипломних робіт і магістерських дисертацій за спеціальностями 7.03010101, 8.03010101 – «Соціологія» / укл. : М.Л. Ларченко, А.О. Мігалуш. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 78 с.
5. Методичні рекомендації щодо виконання і захисту випускних кваліфікаційних робіт (бакалавра, магістра). Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. 37 с.
6. Положення про дипломні роботи на здобуття освітніх ступенів бакалавра та магістра у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького № 335 від 04.10.2019 р.
7. Положення про запобігання академічному плагіату в освітній діяльності

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького,

<https://drive.google.com/file/d/0Bw9OYXqr5PIWVmZwTIVpSmhwaW8/view>

8. Туленков М.В., Цимбалюк Н.М. Методичні рекомендації щодо виконання і захисту магістерських робіт. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2013. 42 с.

Додаток 1

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ КАЛЕНДАРНОГО ПЛАНУ (приклад)

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і призначення наукового керівника		
2	Отримання завдання на проведення наукового дослідження та підготовка календарного плану виконання роботи		
3	Збір та узагальнення зібраного матеріалу за темою роботи		
4	Підготовка першого (чорнового) варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником		
5	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, що проводилися під час практики, і подання її на друге читання		
6	Подання роботи для реєстрації на кафедрі, рецензування та написання висновку науковим керівником		
7	Підготовка до захисту роботи на засіданні ДЕК		

Здобувач(ка) (підпис) (ПІБ)

Керівник дипломної роботи (підпис) (ПІБ)

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ (приклад)

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Факультет інформатики, математики та економіки

Кафедра соціології

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти « бакалавр »

на тему: «.....»

Виконав(ла): здобувач(ка) вищої освіти

групи _____

денного відділення

Спеціальності 054 Соціологія

ПІБ

Керівник: вчена ступінь, наукове звання

ПБ

Рецензент: ПБ

Мелітополь – 20_

ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ (приклад)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СПОРТУ	
1.1. Соціалізація молоді як об'єкт соціологічного аналізу	6
1.2. Спорт як фактор соціалізації молоді людини	12
РОЗДІЛ 2. СПОРТ ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	
2.1. Особливості формування особистості засобами спорту.....	18
2.2. Форми і засоби соціалізації молоді в спортивній школі.....	25
РОЗДІЛ 3. СПОРТИВНА ШКОЛА ЯК МАЙДАНЧИК САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ	
3.1. Роль та значення занять спортом.....	32
3.2. Спортивна школа як референт соціалізації молоді: соціологічний вимір.....	42
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ.....	60

Зразок форми зовнішньої рецензії

РЕЦЕНЗІЯ
на дипломну роботу

здобувача(ки) _____
(прізвище, ініціали)

_____
(назва теми)

Актуальність теми

Наукова новизна

Якість проведеного аналізу проблеми

Практична цінність висновків і рекомендацій

Наявність недоліків

Загальний висновок і оцінка роботи

Рецензент _____

_____
(посада)

_____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

_____
(місце роботи)

Печатка

«_____» _____ 2020 р.
(дата)

Зразок оформлення списку використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова, О. С. Межі й антиподи толерантності як суперечливої суспільної цінності. *Грані*. 2011. № 1. С. 54-59.
2. Бистрицький Є. *Конфлікт культур і філософія толерантності. Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби*. Київ: Політична думка, 1997. 168 с.
3. Кольцова, Е. Ю., Таратута Е. Е. Измерение толерантности. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2003. № 4. С.113-129.
4. Компанієць, Л. Г., Убейволк, О. О. Толерантність як детермінанта ефективності міжкультурної комунікації: соціально-філософський аспект. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 15. С. 74-76.
5. Пісоцький, В. Ідея толерантності в етиці Григорія Сковороди. *Людина і світ*. 1999. №10. С. 49-51.
6. Сковорода, Г. С. *Байки Харківські. Афоризми*. За ред. О.Р. Мазуркевича. Харків: Прапор, 1972. 131 с.
7. Троїцька, О. М. Принципи діалогу і толерантності у розгортанні сучасного культурно-освітнього простору. Автореферат. 2017. Отримано 24.06.2019 з <https://mdpu.org.ua/new/uk/naukova-djalnst/80.html>
8. Фільц-Павенцький, О. *Довіра як ідея і як практика*. 2018. Отримано 24.06.2019 з <https://zbruc.eu/node/84772>
9. Шкода, В.В. Культурное разнообразие, ценности и духовность. *Пост-Методика*. 2008. №2(79). С. 2-4.